

Magdalena Płotka

Sprawozdanie z konferencji naukowej „W kręgu średniowiecznej etyki”

Rocznik Tomistyczny 4, 293-296

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z konferencji naukowej „W kręgu średniowiecznej etyki”

W dniu 24 kwietnia 2014 roku na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW odbyła się konferencja naukowa „W kręgu średniowiecznej etyki”. Było to kolejne przedsięwzięcie naukowe, organizowane przez Katedrę Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Katedrę Historii Filozofii Polskiej UKSW, mające na celu spotkanie i umożliwienie dyskusji historykom i badaczom filozofii średniowiecznej. Tym razem tematyka konferencji objęła szeroko rozumianą myśl z zakresu średniowiecznej filozofii moralnej. W części plenarnej zaplanowano dwie sekcje. Pierwszą moderował dr Michał Zembrzuski (UKSW), drugą zaś – prof. Artur Andrzejuk. Jako pierwsza wystąpiła dr Magdalena Płotka (UKSW), która przedstawiła referat pt. *Krakowski projekt naturalizacji etyki*. W swoim wystąpieniu dr Płotka próbowała pokazać rolę, jaką odegrała burydanowska filozofia naturalna w opracowanej w piętnastowiecznym Krakowie filozofii moralnej.

Następnie wystąpił dr Michał Głowala (UWr), którego wystąpienie pt. *Indywidualność aktów woli a dobro i zło moralne. Św. Tomasz z Akwinu a Grzegorz z Rimini* dotyczyło kwestii sposobów, na jakie metafizyczne rozstrzygnięcia na temat aktów woli i sprawności mogą przekładać się etyczne rozstrzygnięcia dotyczące dobra i zła moralnego. W charakterze przykładu dr Głowala przywołał polemikę Grzegorza z Rimini z Tomaszem z Akwinu w sprawie aktów woli – analizowaną u Jana Kapreola.

Następne dwa referaty dotyczyły etyki Piotra Abelarda. Dr Wojciech Wciórka (UW) przedstawił referat pt. *Rozróżnienie między wolą a przyzwoleniem w „Etyce” Abelarda*. W swoim wystąpieniu analizował obecną u Abelarda różnicę między *voluntas* (wolą, chęcią) a *consensus* (przyzwoleniem, zgodą). Rozróżnienie to zostało wykorzystane przez Abelarda – jak przekonywał Prelegent – do wyjaśnienia zagadnienia grzechu „dobrowolnego” (*voluntarium*).

Abelard przyznawał, że jednym z możliwych wyjaśnień tego określenia jest fakt, że każdy grzech „wynika z jakiejś chęci” (*ex aliqua procedit uoluntate*). Z kolei dr Konrad Szocik (UJ) przedstawił w referat pt. *Zagadnienie odpowiedzialności moralnej w etyce Piotra Abelarda*. Celem jego wystąpienia było zwrócenie uwagi na Abelardowską koncepcję etyczną przypisującą nadrzędną wagę pojęciu intencjonalności i wiążącą intencjonalność z pojęciem odpowiedzialności moralnej.

Ostatni referat w tej części obrad, zatytułowany *Dwojaka jest natura człowieka. Zadziwiające polityczne argumenty Dantego Alighieri* wygłosił ks. dr hab. Jacek Grzybowski (UKSW). Dotyczył on metafizycznej koncepcji człowieka, jaką Dante zakładał w opracowaniu argumentów na rzecz rozdziału Kościoła i państwa. Po wygłoszeniu przez ks. Grzybowskiego referatu nastąpiła dyskusja, a po niej krótka przerwa na kawę.

Po przerwie jako pierwszy wystąpił dr Michał Zembrzusi, który wygłosił referat pt. *„Imperium” jako akt rozumu – wydawanie i słuchanie rozkazów według Tomasza z Akwinu*. Kolejno wystąpił dr Andrzej M. Nowik z referatem pt. *Refleksja etyczna nad męczeństwem ks. Marcina Baryczki*, w którym analizował zagadnienia moralne na tle niezwykle ciekawie przedstawionej historii Polski czasów Kazimierza Wielkiego. Następnie swój referat – *Gnosis jako droga do szczęścia według Klemensa Aleksandryjskiego* przedstawił ks. dr Adam Filipowicz (UKSW), ostatnim zaś prelegentem tej sesji był ks. prof. dr hab. Tomasz Stępień (UKSW), który przedstawił re-

ferat pt. *„Nisi credideritis, non intelligetis” – wiara jako droga do zrozumienia w tekstach św. Augustyna*.

Po przerwie obiadowej kontynuowano obrady w dwóch równoległych sekcjach. Pierwszą, którą prowadził lic. Bartosz Owczarek (UKSW), zainaugurował dr Rafał Tichy (UW), którego wystąpienie nosiło tytuł *Rola pokory na drodze samopoznania w nauczaniu Bernarda z Clairvaux*. Następnie wystąpiła mgr Karolina Ćwik (UKSW) z referatem pt. *Czy św. Tomasz był eudajmonistą?* Trzecią prelegentką w tej sekcji była mgr Barbara Żmuda (UP JPII), która przedstawiła temat *Nakaz miłości bliźniego jako norma etyczna Augustyna z Hippony i Tomasza z Akwinu*. W swoim referacie przedstawiła miłość bliźniego jako normę etyczną, która wedle teorii obu filozofów prowadzi do szczęścia człowieka, czyli dobra. Ponadto Prelegentka przedstawiła ciekawą analizę problemu zasięgu miłości do bliźniego, jej granic i możliwości (czy można kochać wszystkich ludzi?).

Dwa ostatnie referaty dotyczyły filozofii tomistycznej: dr Izabella Andrzejuk (WSKPiSM) w referacie *Arystoteлизм czy tomizm. Spór o charakter wykładu etyki w Komentarzu św. Tomasza do „Etyki nikomachejskiej”* Arystotelesa porównała oryginalne dzieło Stagiryty oraz Tomaszowy komentarz oraz analizowała zależność tego ostatniego od traktatu Arystotelesa. Z kolei dr Anna Kazimierzczak-Kucharska (UKSW) zajęła się etycznymi podstawami zagadnień ekonomicznych u Doktora Anielskiego, które objaśniła w referacie zatytułowanym *Oszustwo handlowe w ujęciu Tomasza z Akwinu*.

Po przerwie prowadzenie sekcji objęła dr Magdalena Płotka. Tematyka dwóch pierwszych referatów dotyczyła filozofii moralnej św. Augustyna. Katarzyna Waliczek (UJ) w swoim referacie pt. *Prawda czy droga do Prawdy? Pojęcie szczęścia we wczesnych dialogach św. Augustyna* poddała analizie pojęcie szczęścia, którym Augustyn posługuje się w swoich wczesnych pracach, a które jest jednym z kluczowych terminów. Ponadto podkreśliła, że Augustiańska koncepcja szczęścia różni się od ujęć współczesnych. O ile we współcześnie uprawianej filozofii widzi się cel filozofii w rozważaniu „pytań”, a nie problemów, o tyle zmagania Augustyna ze sceptycyzmem wydają się szczególnie aktualne dzisiaj, „gdy każdą próbę jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o Prawdę oskarża się o dogmatyzm lub też o zapędy totalitarne”. Następnie koncepcję czasu w ujęciu św. Augustyna przedstawiła mgr Monika Proszak (UJ); jej wystąpienie nosiło tytuł *Właściwe odniesienie do czasu jako właściwy sposób życia człowieka. Filozofia św. Augustyna*. W swoim wystąpieniu mgr Proszak argumentowała na rzecz tezy, że właściwe odniesienie człowieka do czasu może stanowić określenie właściwego sposobu egzystencji człowieka. Dodatkowo wskazała związek między przyjmowaną przez Augustyna koncepcją człowieka, czasowością oraz jego odpowiedzią na podstawowe pytanie etyczne, „jak rozporządzić swoim życiem”. Ostatni w sekcji referat pt. *Sumienie i prasumienie w filozofii moralnej św. Tomasza z Akwinu* wygłosił prof. Artur Andrzejuk. Profesor przedstawił koncepcję sumienia i prasumienia, ich relację z innymi władzami oraz funkcję, ja-

ką pełnią w życiu moralnym człowieka.

Sekcję, której obrady toczyły się równolegle, a która gromadziła badaczy zajmujących się średniowieczną problematyką wolnej woli, prowadził dr Konrad Szocik. Pierwszym prelegentem był dr Marcin Trepczyński (UW), który w referacie *Wolna wola w ujęciu Roberta Grosseteste* przedstawił główne problemy dotyczące zagadnienia wolnej woli, jakie stawia Grosseteste w *De libero arbitrio*, oraz najważniejsze podane przezeń rozwiązania. Dr Trepczyński zwrócił uwagę słuchaczy na zagadnienie stopniowania wolności, różnej u człowieka, anioła i Boga, a także na analizowane przez angielskiego teologa różne jej rodzaje. Na sam koniec Prelegent – za Grossetestem – sformułował serię pytań o źródła „ruchu” i działania wolnej woli. Jako druga wystąpiła mgr Dorota Zapisek (UKSW), która także podjęła tematykę wolnej woli, lecz w ujęciu św. Tomasza z Akwinu. W referacie zatytułowanym *Liberum iudicium jako przyczyna wolnego działania człowieka w ujęciu św. Tomasza z Akwinu* zwracała uwagę na racjonalne podstawy wolności oraz działań woli u Akwinaty. Podobną problematykę podjęła również mgr Iwona Solecka-Karczewska, która w referacie pt. *Obroń wolności woli w obliczu wszechwiedzy Boga na temat przyszłych zdarzeń przygodnych w „Summa theologiae” Tomasza z Akwinu* broniła za Tomaszem wolności woli człowieka w kontekście *futura contingentia*.

Kolejne dwa referaty poświęcone były filozofii moralnej Jana Burydana. Lic. Anna Maria Szczepaniak w referacie pt. *Koncepcja woli w komentarzu Jana Burydana do „Etyki nikomachejskiej”* wyjaśni-

ła koncepcję niezdeteminowania woli oraz jej działania, natomiast lic. Magdalena Saganek przedstawiła burydanowski komentarz do *Etyki nikomachejskiej* na szerszym tle komentowania dzieła Arystotelesa w średniowieczu oraz próbowała wyjaśnić specyfikę komentarza czternastowiecznego nominalisty.

Po wygłoszeniu referatów przez wszystkich prelegentów odbyła się niezwykle interesująca dyskusja.

Ostatnią sekcję obejmującą dwa wystąpienia moderowała Dorota Zapisek. Jako pierwsza wystąpiła mgr Anna Krajaska, która przedstawiła referat pt. *Problematyka „Quaestio disputata de natione et statu civili” Jacka Woronieckiego*. W swoim wystąpieniu mgr Krajaska zaprezentowała strukturę i problematykę ciekawego i mało znanego tekstu Woronieckiego.

Tekst został napisany w 1926 roku po łacinie, w formie scholastycznych kwestii dyskutowanych. Woroniecki prezentuje w nim swoje poglądy dotyczące narodu i państwa osadzając je w dość nietypowym kontekście, mianowicie rozważań dotyczących moralności. Drugim prelegentem był mgr Piotr Kołodziejczyk (UW), który zajął się zagadnieniami ekonomicznymi w ujęciu Mikołaja Oresme. W referacie pt. *Etyczny wymiar ekonomii w „De moneta” Mikołaja z Oresme* przedstawił jedną z wcześniejszych, kompleksowych teorii bicia pieniądza w średniowieczu oraz obostrzeń, jakie mogą wynikać z manipulowania monetą zarówno w oderwaniu od realnego towaru, jak i prawdziwego stosunku wartości.